

soulignant à nouveau les éléments communs et les différences entre les quatre quotidiens. En guise de conclusion aux trois derniers chapitres, l'auteur avance l'idée que chaque quotidien construit sa propre représentation de l'événement en fonction de l'angle d'attaque, de l'engagement énonciatif du journaliste et du positionnement idéologique du journal.

Le présent ouvrage réussit à atteindre les deux objectifs qu'il s'est donnés : l'objectif principal, la comparaison de quatre quotidiens d'information générale appartenant à deux espaces culturels différents – français et italien – du point de vue des genres exploités, de la manière de construire l'événement médiatique, des stratégies discursives et textuelles utilisées, et l'objectif secondaire, à savoir confirmer l'hypothèse, avancée à la suite de Scavée et Intravaia, qu'il existe des caractéristiques propres à l'écriture de presse italienne et française, dérivant de certaines particularités stylistiques et psychologiques.

Andra Catarig a mis à profit les résultats des recherches actuelles en analyse du discours, linguistique textuelle et stylistique comparée, comme le montre la longue liste des sources bibliographiques consultées. La *Bibliographie* de l'ouvrage inclut les catégories : (1) *Manuels, dictionnaires et guides de journalisme – français, italiens, roumains, anglo-saxons* ; (2) *Analyse du discours et linguistique textuelle* ; (3) *Discours médiatique et journalistique* ; (4) *Stylistique* ; (5) *Histoire de la presse* ; (6) *Lexique journalistique* ; (7) *Autres ouvrages*. Les 33 pages d'*Annexes* contiennent une partie de l'ample corpus journalistique réuni par l'auteur.

L'ouvrage a une structure unitaire, il est bien construit et suit pas à pas le but qu'il s'est proposé. Andra Catarig fait une analyse approfondie des stratégies mises en oeuvre par les quotidiens français et italiens dans la construction thématique et générique de l'événement, en faisant appel à un corpus impressionnant. L'auteur a choisi d'analyser à fond deux genres d'opinion : l'éditorial et le billet d'humeur, ce dernier bénéficiant d'un nombre plus réduit d'études. Par sa recherche laborieuse, qui part du premier niveau de lecture (la mise en page, la composition de la Une, les éléments typographiques), pour décrire les rubriques et les genres journalistiques, la structuration textuelle, ainsi que les «voix» qui se font entendre d'un article à l'autre, Andra Catarig réussit à fournir une image inédite et prégnante de chacun des quatre quotidiens.

Genres, mise en thème et mise en discours dans la presse d'information générale s'impose comme un ouvrage de référence pour les prochaines approches linguistiques du discours médiatique, contribuant, dans une mesure significative, à une meilleure compréhension des deux espaces culturels, français et italien.

Drd. ALINA IONUȚ
CLRAD – Universitatea « Babeș-Bolyai »,
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31

ANNEMARIE SORESCU-MARINKOVIĆ, *Românii din Timoc astăzi. Ființe mitologice*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2012 (Seria Ethnologica), 231 p.

Cartea intitulată *Românii din Timoc astăzi: Ființe mitologice* este mai mult decât un studiu asupra mitologiei românilor din Timoc. Annemarie Sorescu-Marincović realizează o radiografie a comunităților de români timoceni din partea de răsărit a Serbiei, pe baza rezultatelor unor cercetări de teren desfășurate vreme de șapte ani, începând din 2003, în aceste comunități. Autoarea plasează terenul cercetat într-un cadru istoric și etnologic mai larg, oferindu-ne o imagine vie și dinamică a comunităților de români din această zonă, pornind de la premisa că, pe de o parte, românii timoceni se

află la confluența mai multor culturi, iar pe de altă parte, în prezent, discuțiile despre aceștia constituie, încă, un subiect delicat din punct de vedere politic.

Lucrarea, având la bază teza de doctorat susținută de autoarea la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în anul 2010, sub conducerea regretatului profesor Ion Șeulean, începe cu câteva reflecții privind terenul cercetat. Acestea concentrează ideile esențiale privind spațiul și timpul subiectiv al anchetelor de teren. Un aspect important îl constituie, de asemenea, cel referitor la „permanentele pendulări identitare” (p. 7), determinate de statutul cercetătoarei, româncă originară din România, locuind în Serbia și activând în cadrul Institutului de Balcanologie de la Belgrad. Interlocutorii săi, români din Timocul sârbesc, au operat, uneori, în timpul discuțiilor, dihotomia „noi” – „voi”, subliniind includerea autoarei în grupul etnic din care făceau parte sau excluderea ei din acesta. La rândul său, grupul de apartenență al interlocutorilor poate fi perceput diferit: al românilor, al românilor din Timoc sau al românilor din Serbia, ceea ce dă noi dimensiuni dihotomiei amintite.

Autoarea precizează că tema abordată în cartea de față s-a impus de la sine după mai multe vizite de cercetare în teren: comunitatea românilor timoceni este considerată, în România, „o comunitate extrem de tradițională și păstrătoare”, în vreme ce „în Serbia românii au început să fie etichetați, în ultimul timp, drept o comunitate «voodoo», magia timoceană fiind considerată una dintre cele mai puternice din lume” (p. 7). Aceste informații cuprinse în avântul cărții, intitulat *Argument*, oferă cititorului suficiente indicii că se află în fața unei cărți a cărei lectură îi dă prilejul de a intra într-un univers aparte, pe alocuri spectaculos, populat de ființe imaginare.

Autoarea își începe lucrarea convinsă că despre mitologia timoceană se poate scrie și altfel, ceea ce și demonstrează pe parcursul cărții, ocolind clișeele devenite locuri comune mai ales în abordările mass-media, dar schimbând, de asemenea, strategia de cercetare frecventată până nu demult în literatura etnologică românească. Astfel, felul în care cercetătoarea utilizează conceptele specifice etnologiei, interesul special arătat față de modul în care se configurează sistemul mitologic personal al interlocutorilor săi, surprinzând trăirea emoțională a acestora față de subiect, dar și preocuparea sa de a surprinde dinamica sistemului mitologic timocean, arată că principiile pe care și le-a impus au fost respectate pe parcursul cercetării.

Motivația cercetării antropologice întreprinse de Annemarie Sorescu-Marinković la românii din Timoc se articulează pornind de la teoria destul de răspândită în literatura de specialitate, conform căreia zonele periferice ale unei culturi sunt mai conservatoare decât centrul, atât sub aspectul limbii vorbite, cât și sub cel al credințelor și obiceiurilor tradiționale ce configurează moștenirea lor culturală. Așa cum cercetările de dialectologie la populațiile de origine română care locuiesc în afara granițelor țării pot reconstitui faze intermediare arhaice pentru diferite aspecte ale limbii, cercetările de mitologie pot restitui piese care lipsesc din *puzzle*-ul complex al sistemului mitologic românesc.

Cartea cuprinde șase capitole, conducându-l pe cititor pe un traseu inițiativ. Primele capitole se ocupă de chestiuni generale, de ordin geografic, istoric și dialectologic, privitoare la românii din Timoc, pentru ca pe parcurs să fie anunțate noi și noi decupaje ale chestiunilor cercetate, ajungându-se de la aspecte generale la unele specifice, referitoare la „personajele mitologice care dau Văii Timocului o înfățișare distinctă” (p. 206). Astfel, în primul capitol, intitulat *Românii timoceni – o introducere*, cititorul află întâi chestiuni generale despre comunitățile românofone din Serbia, pentru ca apoi, într-un subcapitol ce se întinde pe aproape douăzeci de pagini, să-i fie detaliate aspecte referitoare la românii din Timoc. Cititorul va afla că, dacă excludem din discuția noastră migrațiile foarte recente ale românilor în țara vecină, în Serbia trăiesc astăzi trei comunități istorice de români, care, cu mici excepții înregistrate la generațiile foarte vârstnice sau la cele foarte tinere, sunt bilingve, vorbind deopotrivă limba română și limba sârbă. Între acestea, comunitatea românilor timoceni este constituită din românii care locuiesc „în triunghiul teritorial cu baza la nord de Dunăre, pe segmentul cuprins între localitățile Baziaș și Calafăt, și care are drept axă principală, râul Timoc” (p. 17–18). Această comunitate a fost înregistrată pentru prima dată cu ocazia recensământului din anul 1846. Atunci această comunitate număra 97 215 persoane. Numărul maxim de români timoceni înregistrați în Serbia a fost atins la începutul secolului al XX-lea, atunci comunitatea numărând aproape 160 000 de persoane. Niciun recensământ nu oferă însă o situație reală cu privire la numărul românilor din

această regiune, toate fiind „tributare unei politici sau alteia” și găsind „diverse soluții de escamotare a înregistrării românilor” (p. 19).

Informațiile privind originea românilor timoceni sunt, la rândul lor, greu de precizat cu exactitate, deși ele nu lipsesc din lucrările de specialitate, pe care autoarea le analizează pe rând. Ceea ce este însă evident și necesar să fie precizat este că avem de-a face cu o comunitate lingvistică ce vorbește graiuri ale subdialectului dacoromân, nefiind vorba despre un alt dialect al limbii române, distinct de cele patru. Ar mai fi de menționat aici subcapitolul *Vlahi sau români*, în care Annemarie Sorescu-Marinković insistă asupra polisemiei cuvântului *vlah*, în spațiul etno-lingvistic cercetat. Cuvântul era folosit ca denumire generică, începând cu secolul al XI-lea, pentru a denumi populația romanică din Balcani. În ultima vreme, utilizarea termenului de *vlah* pentru a-i desemna pe românii care locuiesc în Timoc, a fost, pentru autoritățile sârbești, prilej de a alimenta o confuzie, negând componenta doco-romană a acestei comunități (p. 26).

Aspectele privitoare la politica adoptată în abordarea românilor din Timoc vor fi mai larg dezbătute în capitolul care urmează, intitulat *Studii despre cultura populară a timocenilor*. Ignoranța față de această comunitate a fost deseori considerată strategia potrivită pentru pasul următor, acela al negării existenței sale. Un exemplu în acest sens este modul în care etnograful sârb Tihomir Djordjević simte nevoia de a se deculpabiliza față de abordarea subiectului într-o lucrare din 1906: „Știu că mulți dintre patrioții noștri îngrijorați vor da din cap și vor spune că comit o trădare față de patrie atunci când mă încumet să vorbesc despre românii din Serbia, care, după părerea multora, trebuie tănuți sau cel puțin trecuți sub tăcere, pentru că adevărul asupra românilor din Serbia poate să ducă la o așa-zisă «chestiune românească din Serbia» care, după părerea lor, prezintă un mare pericol” (*apud* A. S.-M., p. 38).

Capitolul al doilea al cărții este dedicat revizuirii cuprinzătoare a cercetărilor referitoare la cultura populară a acestei comunități. Prima culegere de cântece populare ale românilor din Timoc a fost realizată de către folcloristul sârb Vuk Karadžić între 1811 și 1813. Soarta culegerii nu a fost însă una favorabilă; dăruită lui Gheorghe Asachi în 1823, ea a fost mistuită de flăcări odată cu Biblioteca Națională din Iași. Primele poezii populare de la românii din Timoc păstrate până astăzi au fost publicate la Paris de Émile Picot în 1889. Referințe istorice, etnografice, folclorice și dialectologice despre comunitățile de români timoceni se află în lucrările lui Jovan Radonić, Felix Kanitz, Gustav Weigand, Stojan Romanski, Tihomir Djordjević, Stevan Mačaj, dar și în cele ale cercetătorilor români George Vâlsan, George Giuglea, Anton Golopenția, C. Constante, Aurel Dumitrescu Jippa, Octavian Metea, Emil Petrovici, Otilia Hedeșan.

Următorul capitol al cărții scrise de Annemarie Sorescu-Marinković se referă la aspectele teoretico-metodologice ale cercetării personale întreprinse la românii din Timoc. Aflată în fața unui teren etnologic „aproape neatins”, dilema cercetării a fost dacă metodele etnografice tradiționale sunt suficiente pentru investigarea terenului sau se impune adoptarea unei metodologii mai noi. Soluția a fost aceea de a abandona chestionarele și de a apela la metode de cercetare calitativă apte să surprindă trăiri, emoții, atitudini. După ce oferă cititorului cadrul teoretic privind metodele de cercetare pe teren și unele aspecte de etică a cercetării, Annemarie Sorescu-Marinković va insista asupra interacțiunii cu interlocutorii săi și a modului în care s-a construit relația cu aceștia. Pagini deosebit de captivante sunt cele care dezbate problema delicată a relației cercetător–interlocutor, relație care nu se încheie odată cu încheierea cercetării de teren, ci ea poate fi revalorizată după ce antropologul, reîntors în biroul său, va transforma experiența de teren în text științific ce va fi citit de către interlocutori. Este aspectul care va da continuu emoții unui cercetător devotat, tribut ardevărului științific, dar afectiv legat de oamenii pe care i-a întâlnit pe teren.

În capitolul al patrulea, autoarea își propune să răspundă unei provocări de natură teoretică, exprimată prin întrebarea: *Există o mitologie timoceană?* Este un bun prilej de a evalua ce înseamnă mitologie și de a observa că, în Timoc, „nu putem vorbi la modul general despre o *mitologie*, ci doar de un ansamblu de texte mitologice, provenind de la povestitori diferiți” (p. 80). Încercând să reconstituie universul mitologic al românilor de pe Valea Timocului, autoarea a întâmpinat dificultăți în clasificarea corpusului de texte obținut, acestea fiind imposibil de introdus într-un sistem taxonomic.

Cel de-al cincilea capitol cuprinde, ca dimensiune, mai bine de jumătate din carte, și el se constituie într-o *Schiță pentru un dicționar mitologic al românilor din Timoc*. Este capitolul care reprezintă miza propriu-zisă a cărții. Atenția autoarei s-a îndreptat mai ales asupra personajelor mitologice care dau Văii Timocului o înfățișare distinctă. Fiecărui dintre cele unsprezece personaje mitologice intrate în dicționar îi este dedicat câte un capitol aparte. Acestea sunt: Ala, Joimărica, Miazanopții, Muma Pădurii, Samodiva, Sântoaderii, Șoimanele, Ursitoarele, Vâlva, Zburătorul. Toate articolele dicționarului respectă aceeași structură. Ele încep cu onomasticonul, în care sunt redate variantele dialectale ale numelui sub care respectivele personaje mitologice apar în zona cercetată, și continuă cu fișa de dicționar realizată într-o perspectivă comparată. Titlurile subcapitolelor sunt: *Menționări în mitologia românească*, *Menționări în mitologia slavă*, *Menționări în lucrările de specialitate despre folclorul timocean și încadrare pe baza materialului de teren*.

Mitologia românilor timoceni păstrează elemente ale mitologiei arhaice românești și balcanice, fiind, în același timp, o expresie vie a interferențelor exercitate de mediul slav, înconjurător. Autoarea insistă mai ales asupra personajelor mitologice mai slab reprezentate în mitologia românească și mai puțin asupra celor arhicunoscute, tocmai pentru a surprinde elementele specifice ale spațiului cultural investigat.

La finalul capitolului dedicat schițelor de dicționar, autoarea explică, pe parcursul a patru pagini, când și cum s-a petrecut dispariția demonilor. Subcapitolul intitulat *Momentul dispariției demonilor* răspunde astfel enunțului cu care se deschide cartea, decupat din discursul unei interlocutoare de-ale sale care, vorbind despre sântoaderi, subliniase: „*Ai noștri s-au dus cu Titu, ai voștri s-au dus cu Ceaușescu* [subl. A. S.-M.]” (p. 7). Este aici concentrată o realitate culturală marcată de „dispariția sau obscurarea ființelor supranaturale”, în care „discuția sceptică ia, treptat, locul credințelor ferme că există ființe mitologice” (p. 7). Annemarie Sorescu-Marinković se oprește asupra elementelor care constituie „adevărate borne care marchează disoluția anumitor ființe demonice”, arătând cum se configurează acestea din perspectiva informatorilor. Apariția mijloacelor de transport și electrificarea zonelor rurale au dus la dispariția demonilor care populau drumurile și pădurile, ieșind în calea trecătorilor sau adăpostindu-se în întuneric și putând face rău oricui. Apariția medicinei a diminuat credințele conform cărora între încălcarea unor tabuuri și îmbolnăvire există legături strânse de cauzalitate. Nu se mai crede că oamenii mor din cauză că nu au ținut sărbătorile din ciclul calendaristic, ci că moartea survine din cauza unor boli. De asemenea, medicina a erodat credința în strigoi. Legătura dintre strategiile utilizate în comunitățile tradiționale, în care „pentru ca mortul să nu se transforme în moroi, cei ai casei îl împungeau cu un ac, cu un spin sau cu alt obiect ascuțit” (p. 202), și credințele despre strigoi nu mai au semnificația pe care o aveau atunci când nu se apela la medici și la spitale. Astăzi „nu mai există nicio persoană care să nu fi făcut cel puțin o injecție în viață și, astfel, nimeni nu se mai poate transforma în moroi” (p. 202). Evenimentele politice importante, alături de schimbările socio-economice pe care le-au generat, au determinat modificări profunde la nivelul imaginarului social. Interlocutorii cercetătoarei considerau instaurarea comuniștilor ca fiind evenimentul istoric ce a dus la dispariția demonilor: „Sântoaderii ai-a mers p[er] pământ când a fost de bătrâneță. N-a cut'ezat n[im]a să iesă d[in] casă afară noaptea. Că ei a venit călări ș-a trecut p[er] drumuri. Și p[er] care s-a n[er]tălnit cu ei la vremea aia de loc i-a po[er]c[er]t. [...] D[er]e când cu comuniștii, s-a dus, to[er] a fugit de comuniști” (p. 202). Un alt demon, vâlva casei, a dispărut odată cu apariția blocurilor de locuințe. Atunci când oamenii locuiau în case, fiecare locuință se credea că își avea vâlva ei. Blocurile de locuit au schimbat profund cultura locuirii. În același timp, s-au format comunități de locatari altfel configurate și capabile să managerieze în alte condiții relația cu spațiul de locuit. Așa se face că, în noile locuințe, n-a mai fost loc pentru vâlve. Ele au dispărut, pur și simplu, din imaginar.

În ultimul capitol, autoarea face câteva considerații, în care apreciază că demersul de cercetare a mitologiei timocene este unul complementar cercetărilor de dialectologie românească. Îndreptându-se spre zonele transfrontaliere cu populație de origine și limbă română, dialectologii pot „reconstitui faze intermediare arhaice din diferite sectoare ale limbii”; tot așa, „pentru a reconstitui o imagine cât mai completă a sistemului mitologic românesc, pentru a găsi «piesele de puzzle» care lipsesc”, antropologii trebuie să-și îndrepte atenția „spre regiunile periferice, prin definiție mai conservatoare decât centrul” (p. 206). Tot aici, Annemarie Sorescu-Marinković atinge o problemă

esențială privind cercetările asupra sistemului mitologic, și anume că acesta se află într-o continuă transformare. Fragmentarea sa și reconfigurarea în „sisteme mitologice personale” (p. 207) sunt un aspect care trebuie valorizat de cercetările etnologiei astăzi. Este un deziderat pe care cartea *Românii din Timoc astăzi: Ființe mitologice* și l-a propus și l-a atins, fără îndoială.

Parcursul cărții semnat de Annemarie Sorescu–Marincović ne-a convins că ne aflăm în fața unei contribuții științifice valoroase, în ceea ce privește atât cunoașterea comunității românilor din Timocul sârbesc, cât și metodologia de cercetare antropologică.

COSMINA-MARIA BERINDEI

GIUSEPPE STABILE, *Valacchi e Vallacchie nella letteratura francese medievale*, Roma, Edizioni Nuova Cultura, 2010, 266 p.

Cartea lui Giuseppe Stabile, *Valacchi e Valacchie nella letteratura francese medievale*, prezintă rezultatele unei cercetări temeinice realizate asupra difuzării etnonimului *valah* și a toponimului *Valahia* în literatura franceză medievală. Intrarea celor două cuvinte în diferite culturi este cel mai semnificativ fenomen privitor la romanitatea orientală manifestat în perioada Evului Mediu și răspândit de la spațiul cultural turc sau persan, la cel germanic, slav, bizantin sau latin. Acest fapt a lăsat urme incontestabile în sistemele lingvistice ale limbilor în care cele două cuvinte au intrat, urme identificabile atât în documente administrative sau politice, cât și în opere literare. Atenția cercetătorului italian se îndreaptă asupra literaturii franceze, încercând să identifice prezența termenilor *valah* și *Valahia* în operele literare ale Franței medievale. O altă preocupare a cercetătorului a fost aceea de a arăta de ce lucrurile stau în acest fel. În explicațiile pe care le oferă folosește deopotrivă informații filologice și istorice, care fac lectura cărții cu adevărat captivantă.

Autorul cărții este un cercetător pasionat de cultura română. Giuseppe Stabile și-a luat licența la Università degli Studi di Napoli „L’Orientale”, cu o teză de limbă și literatură română, apoi a obținut titlul de doctor la Università degli Studi di Roma „La Sapienza”, realizând o ediție critică a *Evangheliarului slavo-român de la Sibiu (1551-1553)*. În activitatea sa de cercetare va aborda, ulterior, atât subiecte de literatură română veche, cât și de literatură modernă sau contemporană.

Cartea pe care ne-am propus s-o prezentăm publicului din România în paginile care urmează prezintă rezultatele unei cercetări întreprinse de autor cu scopul de a identifica, sistematiza și analiza izvoarele literare medievale franceze, în versuri și în proză, care fac lumină asupra modului în care se reflectă românii în spațiul cultural francez din acea perioadă. Este o cercetare foarte utilă celor interesați de modul în care s-a vorbit, în epocile îndepărtate, despre români, în Occident.

În demersul său, Giuseppe Stabile face în permanență referire la cultura italiană, nu doar fiindcă el însuși vine dinspre această cultură și cartea, publicată în italiană, se adresează, în primul rând, vorbitorilor de limbă italiană, dar și fiindcă o analiză asupra romanității orientale reclamă permanenta referire la *leagănul romanității*.

Cartea cuprinde patru capitole și câteva anexe foarte generoase. După câteva pagini în care este delimitat obiectul cercetării, urmează cele patru capitole ce își propun să răspundă la întrebarea *cine sunt valahii?* Încercarea de formulare a răspunsului demonstrează că, pe cât de simplă poate părea întrebarea la prima vedere, pe atât de complexă se dovedește la o examinare mai atentă, având în față bogatul material rămas mărturie în izvoarele literare medievale franceze. Astfel, întrebarea *Chi sono i Valacchi?* devine titlul sub care sunt cuprinse cele patru capitole ce conțin, fiecare în parte, lămuriri privind câte un aspect al problematicii, însoțit de demonstrațiile și observațiile critice necesare. Primul capitol conține o prezentare cronologică a demersurilor filologice de a explica etimologia cuvintelor *valah* și *Valahia*. O primă tentativă de a explica etimologia pentru cuvintele *Valachus* și *Valachia* – explică autorul – aparține umanistului italian Enea Silvio Piccolomini și datează din anul